

Handel med kvinnor

Lägesrapport 2

1 juli –21 december 1999

RKP KUT Rapport 2000:1

Dnr KUT/A-492-614/00

Rikskriminalpolisen
Kriminalunderrättelsetjänsten
Illegal invandring

Innehåll

1 Inledning	1
2 Sammanfattning	2
3 Bakgrund	3
3.1 Uppdraget	3
3.2 Lagstiftning	3
3.3 Statistik och inhämtning	3
3.4 Initiering och utredning.....	3
4 Internationell utblick	4
4.1 Östersjösamarbetet - OPC	4
4.1.1 Rapport rörande handel med kvinnor	4
4.1.2 Sverige	4
4.1.3 Norge.....	4
4.1.4 Danmark	5
4.1.5 Finland	5
4.1.6 Estland.....	6
4.1.7 Lettland	6
4.1.8 Litauen	6
4.1.9 Ryssland.....	6
4.1.10 Polen.....	7
4.1.11 Tyskland	7
4.1.12 Förslag till fortsatta åtgärder.....	7
4.2 Europol	8
4.2.1 Utbildning vid Europol.....	8
4.2.2 Operativt samarbete	8
4.3 STOP-projekt	9
4.3.1 Lagstiftning.....	9
4.3.2 Vittneskydd	9
4.3.3 Myndigheter	9
4.3.4 Trender och analyser	10
4.3.5 Samarbete och informationsutbyte	10
4.4 Nordiskt möte i Köpenhamn.....	11

5 Sverige	12
5.1 Socialstyrelsens seminarium.....	12
5.2 Rikskriminalpolisens seminarium.....	13
5.3 Polismyndigheten i Skåne	13
5.4 Förundersökningar och domar	14
5.4.1 Dom i Svea hovrätt mot bulgarisk man	14
5.4.2 Dom i Svea hovrätt mot estnisk man.....	14
5.4.3 Nedlagd förundersökning i Skåne angående koppleri på Internet	15
5.4.4 Nedlagd förundersökning i Skåne med en misstänkt organisatör från Slovakien	15
5.4.5 Nedlagd förundersökning i Göteborg med en misstänkt organisatör från Polen .	16
5.4.6 Nedlagd förundersökning i Stockholm med en misstänkt organisatör från Litauen .	16
5.4.7 Nedlagd förundersökning i Stockholm, Norrort, ”Lägenhetsbordellen i Järfälla” .	17
5.4.8 Pågående förundersökning i Stockholm ”Tjeckien - Slovakien”	17
5.4.9 Pågående förundersökning i Göteborg ”Lägenhetsbordellen vid polishuset”	18
5.5 Framtida utbildningsprojekt	19
6 Analys	20
6.1 Metod och inrapportering	20
6.2 Utbredning och omfattning.....	20
6.3 Rekrytering och resväg	20
6.4 Annan brottslighet.....	20
6.5 Utredningsmetodik och problem.....	20
6.6 Trend och prognos.....	21

1 Inledning

Härmed överlämnas Lägesrapport 2 ”Handel med Kvinnor” per den 31 december 1999. I denna rapport redovisas andra halvåret med tonvikt på de projekt, förundersökningar och det internationella arbetet som inte tidigare redovisats.

Lars Nylén

Rikskriminalchef

2 Sammanfattning

I denna rapport lämnar Rikskriminalpolisen en redovisning av problematiken kring handel med kvinnor. I tidigare rapporter har tonvikten legat på omfattning av brottslighet som kan härledas till handel med kvinnor. I denna rapport ligger tonvikten i stället på det internationella samarbetet inom Östersjö-samarbetet, Europol samt inom det EU-finansierade s.k. STOP-projektet. En stor del av rapporten tar också upp inledda, avslutade och nedlagda förundersökningar i Sverige.

I rapportens internationella utblick berörs det arbete som bedrivs inom Östersjösamarbetet och som syftar till att bekämpa handel med kvinnor i regionen. I denna rapport berörs kortfattat de slutsatser som Östersjöprojektet nått fram till efter att ha sammanställt den enkätundersökning som genomförts under våren 1999. Denna enkätundersökning har nämnts i tidigare rapporter från Rikskriminalpolisen. Som resultat av enkätundersökningen har det bildats en arbetsgrupp inom Östersjösamarbetet med uppgiften att utarbeta rekommendationer för att effektivare kunna bekämpa handel med kvinnor. I arbetsgruppen ingår Lettland, Ryssland, Norge, Sverige, Europol samt EU-kommissionen.

Vidare beskrivs kortfattat den roll som den europeiska polisbyrån, Europol, haft under det senaste halvåret. Inom Europol har det sedan den senaste rapporten hållits en utbildning i strategier att förebygga och bekämpa handel med kvinnor. Dessutom har Europol biträtt operativt i en pågående förundersökning om bl.a. grovt koppleri med tydliga kopplingar till handel med kvinnor.

Det EU-finansierade STOP-projekt som Sverige deltagit i tillsammans med Danmark, Finland, Ryssland Tyskland och Estland har nu avslutats och dess rapport har godkänts av EU-kommissionen. Rapporten tar upp skillnader och likheter i lagstiftning, frågor om vittnesskydd, samarbete mellan myndigheter, frivilligorganisationernas roll, trender och analyser när det gäller handel med kvinnor samt slutligen frågan om samarbete och informationsutbyte mellan länderna.

Ett antal seminarier har hållits om ämnet handel med kvinnor eller koppleri. Utöver ett nordiskt möte i Köpenhamn har också Socialstyrelsen hållit ett seminarium om prostitution där Rikskriminalpolisen medverkade och redogjorde för några avslutade förundersökningar rörande grovt koppleri i anslutning till handel med kvinnor. Rikskriminalpolisens årliga seminarium om organiserad illegal invandring tog 1999 även upp handel med kvinnor.

Denna rapport innehåller också en redogörelse för några förundersökningar och domar inom området handel med kvinnor. Vissa av dessa har tagits upp i tidigare rapporter, men redovisas igen då dom avkunnats och vunnit laga kraft eller om förundersökningen utvidgats eller utvecklats på annat sätt.

Vidare redogörs kortfattat för en planerad polis- och åklagargemensam utbildning rörande utredning av ärenden som berör handel med kvinnor.

Avslutningsvis lämnas en analys med inriktning på brottsutvecklingen samt förslag på åtgärder för att motverka handel med kvinnor.

3 Bakgrund

3.1 Uppdraget

I regeringens beslut den 16 december 1997 om ”Myndighetsgemensamma uppdrag för att bekämpa våld mot kvinnor” ges Rikspolisstyrelsen i uppdrag att vara nationell rapportör åt regeringen i frågor som rör internationell handel med kvinnor för sexuellt utnyttjande.

Rikspolisstyrelsen har uppdragit åt Rikskriminalpolisen att för styrelsens räkning inventera problematiken, föreslå åtgärder samt rapportera till regeringen. En första redovisning skedde i en delrapport, KUT 1999:7A, som Rikskriminalpolisen lämnade den 23 mars 1999 samt i rapporten KUT 1999:16 som lämnades den 30 juni 1999.

3.2 Lagstiftning

Sedan den senaste rapporten har inga ändringar skett på lagstiftningsområdet som i någon större utsträckning berör frågan om handel med kvinnor. I en utredning föreslås ändringar av utlänningslagen som skall skydda kvinnor som invandrar till Sverige med familjeanknytning till en härboende make, från att misshandlas eller utnyttjas. Denna lagändring är ännu inte beslutad.

3.3 Statistik och inhämtning

Eftersom det inte finns någon enskild brottsrubricering som täcker in begreppet handel med kvinnor, är det svårt att ta fram rättvisande brottsstatistik. De beräkningar som görs bygger på anmälningar om koppleri, men inhämtningen sker främst genom de kontaktmän som finns i varje polismyndighet. Dessa rapporterar till Rikskriminalpolisen om ärenden som kan beröra handel med kvinnor. Någon närmare reglering, till exempel genom en föreskrift, för denna rapportering finns idag inte.

3.4 Initiering och utredning

Ärenden som berör handel med kvinnor kommer i allmänhet till polisens kännedom antingen som ett utlänningsärende, t.ex. då en utländsk prostituerad kvinna anträffas och skall avvisas enligt reglerna i utlänningslagen. Eller genom ett polisingripande mot en misstänkt bordell.

Oaktat hur ärendet initieras ställs rättegångsbalkens regler om förundersökning mot utlänningslagens regler om snar avvisning. Detta innebär att den prostituerade ofta avvisas från Sverige innan noggranna förhör har kunnat hållas.

4 Internationell utblick

4.1 Östersjösamarbetet - OPC

4.1.1 Rapport rörande handel med kvinnor

Under april månad 1999 gjordes en enkätundersökning rörande handel med kvinnor inom Östersjöområdet. Sammanställning av det inkomna materialet har varit svår då en del länder bl.a. valt att inte direkt svara på frågorna utan gjort lägesbeskrivningar vid sidan om.

Det kan dock konstateras att kunskapen på området var mycket varierad och i några fall relativt liten. En erfarenhet som också gjordes i Sverige då arbetet med Trafficking in Women påbörjades där kunskapen på central nivå varit betydligt mindre än kunskapen på lokal nivå och fram för allt i jämförelse med kunskapen hos andra frivilligorganisationer (NGO:s).

Nedan följer en kortfattad sammanfattning av situationen i OPC-länderna, så som de beskrivits i slutrapporten.

4.1.2 Sverige

- I Sverige är det sedan den 1 januari 1999 förbjudet att köpa eller försöka köpa sexuella tjänster. Straffet för den som bryter mot denna lag är böter eller fängelse i högst sex månader.
- Man beräknar att det finns ca 2 500 inhemska prostituerade i landet. Av dessa är ca en tredjedel involverade i gatuprostitution.
- Handel med kvinnor är i sig inte ett brott enligt brottsbalken. Däremot är koppleri ett brott som kan ge upp till fyra års fängelse. För grovt koppleri är straffsatsen två till sex års fängelse.
- Under 1998 inleddes fem förundersökningar rörande koppleri som kan härledas till handel med kvinnor. Kvinnorna har i första hand kommit från Polen, Tjeckoslovakien, Slovakien Estland, Litauen och Ryssland. Personerna som organiserat handeln kommer i huvudsak från kvinnornas hemländer.

4.1.3 Norge

- Det är tillåtet att köpa och sälja sexuella tjänster men koppleri är däremot förbjudet.
- Man beräknar att man har ca 900 prostituerade i Oslo och Finnmark och av dessa är ca 95% kvinnor över 18 år. Finnmark besöks av ca 50 utländska prostituerade varje vecka och de stannar i genomsnitt fyra dagar. Även då det gäller de utländska prostituerade tror man att ca 95 % är kvinnor över 18 år. I Finnmark uppskattar man att 90 % av de prostituerade som kommer från Ryssland har hallickar. Av de inhemska prostituerade beräknas endast ca 10% ha hallickar.
- Under 1998 har Norge besökts av prostituerade från i huvudsak Ryssland, Balkan, Thailand, Litauen, Estland och Tjeckien. Personer som planerar och organiserar denna verksamhet bedöms komma från Ryssland, Balkan och Norge. Ett fåtal fall rörande koppleri som kan härledas till handel med kvinnor är under utredning.
- I mars 1999 dömdes en svensk man, med jugoslaviskt ursprung, till fem månaders fängelse samt två års utvisning för koppleri mot tre tjeckiska kvinnor i Norge. Samme man är en av huvudmännen i koppleriutredningen i Stockholm (Tjeckien - Slovakien) som nämns i denna rapport.

4.1.4 Danmark

- Ett fåtal polisdistrikt har kännedom om förekomst av handel med kvinnor. Av de fall som finns går det inte att dra långtgående slutsatser och föranleder inte heller att man upprättar någon form av statistik i nuläget.
- Polisen i Köpenhamn håller för närvarande på att studera prostitutionen och har delat in den i gatuprostitution, massageinstitut och nattklubbar. Man fann inga östeuropeiska prostituerade på gatunivå och vid den tidpunkt då enkäten besvarades hade man hunnit med att besöka 42 av 118 kända massageinstitut. Hittills har man inte funnit några östeuropeiska kvinnor där heller men undersökningen fortsätter.
- I de fall man utrett koppleriärenden som kan härledas till handel med kvinnor har man inte funnit indikationer på våld eller hot om våld mot kvinnorna. Kvinnorna hade hela tiden tillgång till sina passhandlingar och kunde komma och gå som de ville.
- Polisdistriktet i Århus har direkt förbindelse med en färja till Lettland. Man har observerat hur unga lettiska kvinnor hämtats vid färjeläget av danska män från olika delar av Jutland. En del av dessa kvinnor har berättat att de ska gå på strip-tease kurs i Danmark men polisen tror att några av dem kommer i syfte att prostituera sig.
- Nyligen dömdes en dansk man för koppleri då han utnyttjat en polsk kvinna i prostitution. Kvinnan bodde ofta hos mannen och han tog del av de inkomster hon fick genom att sälja sexuella tjänster till andra män. Mannen annonserade om tjänsterna och tog kvinnan till de adresser som kunderna önskade. Hon kunde dock resa fritt mellan Polen och Danmark.
- Polisen i Köpenhamn har utrett några fall där kvinnor från de baltiska länderna kommit till Danmark på anknytning till en dansk man och därför fått permanent uppehållstillstånd. Därefter har kvinnorna arbetat som prostituerade men fått behålla sina inkomster efter det att de betalat för logi, annonsering och tillgång till telefon. De har dessutom kunnat röra sig och resa fritt.

4.1.5 Finland

- De utländska prostituerade som besöker Finland kommer till största delen från Ryssland, Vitryssland, Ukraina och Estland. Med få undantag rör det sig om kvinnor över 18 år och problemen är störst i storstäderna vid kusten nära den ryska gränsen.
- Man uppskattar att man har ca 500 inhemska prostituerade och att Finland årligen besöks av ca 2 000 utländska prostituerade. De utländska stannar i genomsnitt under 2-4 dagar i landet.
- Flera rapporter har kommit in som visar att de prostituerade reser in i landet i stora grupper och tar in på vissa mindre hotell. Resorna organiseras i kvinnornas hemländer och hotellet har bokats i förväg. Kvinnorna har sålt sina tjänster relativt öppet på hotell och restauranger. Ägarna till hotellen och restaurangerna har verkat vara införstådda med verksamheten, men man känner inte till huruvida dessa personer gjort några förtjänster på den med några få undantag. I många fall har kvinnorna omgetts av män som verkat ”inspektera” deras förehavanden.
- Elva polisdistrikt i Finland har erfarenhet av förundersökningar rörande koppleri som styrts från utlandet. Några av dessa har lett till fällande domar. Flera polisdistrikt hade tips och misstankar om att sådan verksamhet förekom i det egna området. Ett fall berörde en utländsk kvinna som hade tvingats till prostitution i Finland men för övrigt har kvinnorna sagt att de kommit dit frivilligt för att tjäna pengar. Många kvinnor har inte berättat något om sin verksamhet alls utan bara sagt att de är privatpersoner som livnär sig på prostitution. Endast ett fåtal har redogjort för hur mycket de fått betala för att få komma och arbeta som prostituerade och hur mycket de fått dela med sig till sin hallick.

4.1.6 Estland

- Handel med kvinnor eller prostitution är inte brott enligt brottsbalken. Man saknar därför statistik på området vilket gör det omöjligt att svara på frågorna i enkäten. I den mån man utreder fall som kan härledas till handel med kvinnor så sker det under brottsrubriceringar som hot, övriga våldsbrott, förfalskningsbrott samt bedrägerier.

4.1.7 Lettland

- Man uppskattar att det finns ca 2 500 inhemska prostituerade, ca 60% av kvinnorna är över 18 år.
- Ungefär 20 utländska prostituerade besöker landet varje år.
- Under 1998 räknade man med att ca 500 kvinnor varit offer för handel med kvinnor i utlandet. Kvinnorna har utnyttjats i prostitution i första hand i Tyskland, Italien och Danmark. Man tror att de som organiserar denna verksamhet är ryska, lettiska, litauiska och danska medborgare. De flesta kvinnor har på något sätt blivit lurade.

4.1.8 Litauen

- I Litauen är det lagligt att prostituera sig och man registrerar därför inte de prostituerade.
- Man känner till att unga litauiska kvinnor reser utomlands i syfte att tjäna pengar genom prostitution och de reser vanligtvis till Tyskland, Nederländerna och Israel. I de flesta fall utsätts de för påtryckningar av något slag och i några fall känner man till att det är litauiska medborgare som står bakom handeln med kvinnor.
- Det förekommer också att kvinnor från utlandet utsätts för handel i Lettland och de vistas till största delen helt legalt i landet. I den mån dessa kvinnor kommer i kontakt med polisen så brukar de kategoriskt vägra att berätta om sin verksamhet eller om vilka som står bakom den.
- Under 1998 utredde man 48 fall av koppleri med kvinnor över 18 år inblandade och som inte kunde härledas till handel med kvinnor.
- I Litauen tror man att en del inhemska prostituerade utsätts för handel med kvinnor i utlandet. Under 1999 har man haft ett fall med två kvinnor inblandade och två ärenden är under utredning. Man tror att kvinnorna utnyttjas i prostitution i Tyskland, Nederländerna och Israel.
- Under 1998 utredde man 48 fall av koppleri.

4.1.9 Ryssland

- Statistik saknas rörande ämnet handel med kvinnor.
- Man har dock uppmärksammat att problemet existerar och enligt den underrättelseinformation man har så ser problemet ut att öka.
- Ryska kvinnor som utsätts för handel reser utomlands med hjälp av förfalskade inbjudningar, som turister, dansöser, barnvakter eller säsongsarbetare. Välorganiserade kriminella grupper bedriver denna typ av kriminell verksamhet. I första hand reser kvinnorna till Tyskland, Danmark, Sverige, Finland och till andra länder i Östersjöområdet.
- Involveringen av kriminella strukturer i den internationella kvinnohandeln är en ny och tidigare icke-existerande trend i sexhandeln. Den nuvarande lagstiftningen ser på prostitution som en administrativ företeelse och ger inte rättsväsendet lagliga befogenheter att ingripa mot den.

4.1.10 Polen

- Prostitution är inte förbjudet i Polen och man registrerar inte de prostituerade.
- Polen anses vara både transit-, destinations- och ursprungsland då det gäller handel med kvinnor.
- Kriminella personer som utsätter utländska kvinnor för handel i Polen kommer i första hand från det forna Jugoslavien, Bulgarien, Ukraina och Polen.
- Polska, ryska och ukrainska kvinnor som utsätts för handel utomlands gör det oftast i Tyskland och Nederländerna och det är vanligtvis personer från Polen och Turkiet som står bakom denna verksamhet. De turkiska medborgarna har i vissa fall varit bosatta i Tyskland.
- Under 1998 utredde man 84 fall av handel med kvinnor som riktades utomlands. Totalt var ca 180 kvinnor över 18 år inblandade. Tips och information om handel med kvinnor leder ofta inte till att förundersökningar inleds eftersom kvinnorna inte vill avge vittnesmål.
- Handel med människor är straffbart i Polen även om detta skett på "frivillig" basis.

4.1.11 Tyskland

- Sedan 1992 har Bundeskriminalamt skrivit årliga situationsrapporter rörande handel med kvinnor.
- Under 1997 utredde man 397 fall som kan härledas till handel med kvinnor och i 60 % av fallen var de inblandade kvinnorna mellan 18-25 år. Totalt rörde det sig om ca 1 200 kvinnor som nästan uteslutande kom från Polen, Ukraina, Tjeckien, Ryssland och Litauen.
- Av de som organiserade kvinnohandeln hade 44 % tyskt medborgarskap och därefter var den största gruppen turkiska medborgare.
- Omkring 15 % av de tyska medborgarna kom inte ursprungligen från Tyskland.
- Av 1 106 misstänkta organisatörer var 200 kvinnor.
- Flera av förövarna är benägna att ta till våld och sysslar inte enbart med kvinnohandel. Det är inte ovanligt att de samtidigt ägnar sig åt fordons- och narkotikahandel.
- I de flesta fall luras kvinnorna till prostitution i Tyskland och våld används inte i första hand när de rekryteras. De reser oftast in landvägen och det är svårt att redan vid gränsen avgöra om det är kvinnor som kommer att utsättas för handel.
- I Tyskland finns officiella, auktoriserade, bordeller där kvinnor tillåts arbeta som prostituerade. Prostitution är bara straffbart under vissa förutsättningar om te x våld används eller om någon form av beroendeställning förekommer.

4.1.12 Förslag till fortsatta åtgärder

Ur svaren på enkäterna kan man utläsa att de flesta kvinnor luras till prostitution i väst. Endast en liten del av kvinnorna tvingas iväg med våld eller hot om våld. Kvinnorna kan luras genom falska förespeglningar om att arbeta med annat än prostitution eller genom att de ska tjäna mycket pengar genom att prostituera sig.

Det rör sig oftast om mycket unga kvinnor, som saknar livserfarenhet, och kanske aldrig har varit utomlands. De kan vara lätta att påverka och kan snabbt hamna i en beroendeställning till sin organisatör. Kvinnorna får sällan ta någon större del av sina inkomster.

Vid OPC mötet i Stockholm den 2-3 december 1999 beslutades att Sverige, Norge, Lettland och Ryssland ska bilda en arbetsgrupp som ska utarbeta rekommendationer för hur Handel med kvinnor ska bekämpas inom OPC. Även Europol och EU-kommissionen var intresserade av att delta i denna grupp. I detta arbete ska hänsyn tas till Europols arbete med dessa frågor.

Mötet mellan länderna ska äga rum den 24 februari 2000 i Stockholm och ska ses som ett expertmöte. Frågor som skall diskuteras och planeras under expertmötet är bl.a. hur man kan höja medvetandegraden i Östersjöländerna vad gäller problematiken Handel med kvinnor. Under mötet ska även en framtida utbildning i underrättelse- och utredningstaktik för att bekämpa problemet i Östersjöländerna diskuteras.

4.2 Europol

Inom den europeiska polisbyråns (EUROPOL) mandat ligger bl.a. att bekämpa handel med människor. Europol har för detta ändamål tillsatt ett team som är specialiserat på området.

4.2.1 Utbildning vid Europol

En tre dagar lång utbildning i strategiska och operativa frågor kring utredning av brott som berör handel med kvinnor har anordnats i Europols regi. Utbildningen hölls i Haag den 27-29 september 1999.

Sverige närvarade med sammanlagt fyra polismän från polismyndigheterna i Stockholm, Göteborg, Malmö samt från Rikskriminalpolisen. Dessutom hade Rikskriminalpolisen ytterligare två polismän på plats som föreläsare.

Förutom Sverige hade även Österrike, Belgien, Tyskland, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Nederländerna, Portugal, Spanien samt Storbritannien skickat deltagare. Föreläsningarna inriktades främst mot förebyggande strategier, utredande strategier samt erfarenhetsutbyte. De svenska föreläsningarna berörde ett specifikt ärende från Stockholm, den svenska lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster som ett sätt att bekämpa handel med kvinnor samt koppleri på Internet.

Bland de många föreläsningarna fanns flera exempel på ärenden med handel med kvinnor som utretts i de olika medlemsländerna. Det hölls också föreläsningar om på vilka sätt Europol kan biträda i utredningar om handel med kvinnor. Även ett par av de största frivilligorganisationerna som arbetar inom området presenterade sig och sitt arbete.

Inom området förebyggande jämfördes det som kom att kallas "Den svenska modellen" med ett förbud mot könsköp mot "Den nederländska modellen" med legaliserade bordeller som kontrolleras och styrs genom ett licensförfarande. I den nederländska modellen legaliseras bordeller, men varje bordell måste uppfylla vissa krav för att få en licens, bl.a. måste varje prostituerad ha arbetstillstånd i Nederländerna. Tanken är att de legaliserade bordellerna skall göra det ointressant för bordellägarna att använda sig av utländska prostituerade, utan arbetstillstånd.

4.2.2 Operativt samarbete

Europol har även deltagit operativt i den förundersökning om koppleri som bedrivs vid polismyndigheten i Stockholms län och som redovisas längre fram i denna rapport. Kontakten mellan utredarna i Stockholm och Europol har initierats av Rikskriminalpolisen i sin egenskap av nationell enhet.

Främst har Europols analysavdelning utnyttjats för operativ analys av delar av det omfattande utredningsmaterialet. Närmare detaljer kan i nuläget inte lämnas då förundersökningen fortfarande pågår.

4.3 STOP-projekt

Se även Rikskriminalpolisens rapport 1999:16 Handel med kvinnor.

Projektet är avslutat och dess rapport har godkänts av EU-kommissionen. En kort sammanfattning av projektet följer nedan:

Projektet syftade till att bygga upp ett nätverk mellan Finland, Sverige, Ryssland Tyskland och Estland för analys och bekämpning av handel med kvinnor i dessa länder. Senare anslöt sig även Danmark till detta arbete. Uppgifter som ingick i projektet var:

- att skapa ett nätverk mellan berörda myndigheter för samverkan och utbyte av information både på nationell och internationell nivå
- att kartlägga handel med kvinnor samt brottsliga och sociala problem som kan relateras till detta
- att samla information som berör handel med kvinnor inom följande områden: lagstiftning, ansvariga myndigheter och instanser, befintliga kartläggningar och studier
- att få fram information om den organiserade kriminaliteten som är involverad
- att utforska möjligheter att skydda offren, bl.a. i samarbete med frivilligorganisationer.

4.3.1 Lagstiftning

Varje land inventerade den lagstiftning som var aktuell på området såsom utlänningslagen, lagstiftning rörande prostitution, koppleri, dubbel straffbarhet samt skydd för minderåriga. På flertalet områden var ländernas lagstiftning ganska likvärdig med några viktiga undantag:

- I Sverige är det förbjudet att köpa sexuella tjänster.
- I Ryssland är koppleri inte längre ett brott
- I Tyskland har man en särskild lagstiftning rörande människohandel

4.3.2 Vittneskydd

Endast Tyskland har ett vittneskyddsprogram som kan användas i ärenden rörande handel med kvinnor. Det används inte alltid då det är mycket resurs- och kostnadskrävande. Behovet av vittneskydd i dessa sammanhang har även uppmärksammats av "Aktionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöområdet". I STOP-projektet kom man fram till att arbetet kring vittneskydd borde fortgå inom denna grupp för att undvika dubbelarbete. Diskussioner fördes om möjligheterna att ge offren/vittnena ett tillfälligt uppehållstillstånd. Här finns dock flera problem då det gäller finansiering och andra resurser.

4.3.3 Myndigheter

I projektet fastslog man att det behövs mer samarbete mellan olika myndigheter både nationellt och internationellt. Ett konkret förslag var att upprätta ett kontaktnät mellan myndigheter och personer som arbetar med dessa frågor så man snabbt kan få information såväl inom respektive land som mellan länderna. Projektet skapade ett sådant kontaktnät där varje land angav namn på personer inom berörda sektorer och hur dessa kunde nås.

Projektet uppmärksammade också frivilligorganisationerna och den viktiga roll de har i sammanhanget. De kan ge hjälp och stöd till de drabbade som i regel inte litar på eller är rädda för att ta kontakt med myndigheterna. Frivilligorganisationerna besitter också mycket kunskap och information och samarbetet mellan dem och myndigheterna bör därför förbättras. Representanter från dessa organisationer fanns således också med i det upprättade kontaktnätet.

4.3.4 Trender och analyser

Under projektets gång försökte man samla in så mycket kunskap och information som möjligt. För detta använde man sig av kvantitativa metoder såsom i form av en enkätundersökning till polisen i de olika länderna och kvalitativa i form av intervjuer och fältobservationer av den ryska och estniska situationen. Det är svårt att få en korrekt bild av situationen i flertalet länder, dvs. att få reda på exakt hur många kvinnor det rör sig om, vilka som ligger bakom och vilka metoder som används.

I Estland har man inte kunnat utreda några fall men man känner till att ett stort antal kvinnor förs ut ur landet för prostitution i andra länder.

I Finland har man utrett ett fåtal fall där ryska och estniska kvinnor utnyttjats för prostitution. I några fall har kvinnorna varit inlåsta, fått sin frihet inskränkt eller fått mindre betalt än vad som utlovats. Man uppskattar att ett par tusen kvinnor från Ryssland, Vitryssland och Ukraina årligen kommer till Finland för prostitution. De flesta kvinnor uppger sig vara där av egen vilja men oftast är det uppenbart att de fått hjälp av en organisatör som ordnat med resa, bostad och uppehälle. Vanligtvis har kvinnorna fått betala för denna hjälp både före resan som vid hemkomsten.

I Tyskland har man statistik på området sedan 1992. Under 1997 hade man 1200 offer för människohandel och av dessa kom 90 % från Östeuropa. I första hand lockas kvinnorna dit med falska löften och våld brukar inte förekomma under rekryteringsprocessen. Väl på plats förekommer både fysiskt och psykiskt våld för att hålla dem kvar i verksamheten.

I Ryssland är det svårt att få en bild av kvinnohandeln då man slopat kopplerilagstiftningen. Man känner till att många ryska kvinnor reser utomlands för att prostituera sig. Man vet att könshandeln i St. Petersburg drivs av kriminella organisationer men det är svårt att komma åt dem utan kopplerilagstiftningen. Här har också finska sambandsmän samlat information om ryska kvinnor som reser till Finland för att prostituera sig. Hittills har man identifierat 800 kvinnor men uppskattar att det verkliga antalet är 2000. Även här misstänker man att det mesta kontrolleras av kriminella organisationer och att transporten av kvinnor från St. Petersburg till Finland är länkat till smuggling av droger.

4.3.5 Samarbete och informationsutbyte

Redan i dag finns en rad fora för att utbyta information i dessa frågor genom Interpol, Europol och Baltcom. Inom projektet ansåg man inte att det var nödvändigt att skapa nya fora utan använda de som finns och se till att informationen samlas och distribueras på ett effektivt sätt. I nämnda samarbetsforum fokuserar man på polisens arbete medan handel med kvinnor berör även andra områden såsom den sociala sektorn. En slutsats var därför att de sociala myndigheterna bör bjudas in i större utsträckning i de nationella och internationella samarbeten som finns. STOP-projektet är ett sådant exempel där man arbetat över gränserna både vad gäller myndigheter och länder.

Sambandsmännens möjligheter att delta i detta informationsutbyte får inte glömmas bort. De känner till situationen och trenderna de länder de arbetar i och deras kunskaper är mycket värdefulla.

4.4 Nordiskt möte i Köpenhamn

Utlänningsstyrelsen i Danmark inbjöd till ett nordiskt möte i Köpenhamn den 1 december 1999 angående prostitution och handel med kvinnor. Av inbjudan framgick att ett syfte med mötet var att komma fram till en gemensam nordisk utgångspunkt för bekämpandet av handel med kvinnor. Elva personer deltog i mötet och alla nordiska länder var representerade utom Finland. De hade inte möjlighet att närvara med anledning av det pågående ordförandeskapet inom EU:s ministerråd. Från Sverige deltog en representant från Utrikesdepartementet och en från Statens Invandrarverk.

Följande framkom angående prostitution och handel med kvinnor i de olika länderna.

I Danmark har man haft en stor debatt angående handel med kvinnor och man ville aktualisera frågan i ett större sammanhang. De kvinnor som prostituerar sig i Danmark kommer framför allt från de baltiska staterna samt från Östeuropa och Thailand. I debatten har framförts krav på att de kvinnor som vittnar mot sina hallickar skall beviljas uppehållstillstånd i landet och denna fråga diskuterades ingående. De danska myndigheterna har varit kritiska till detta förslag.

Representanten från Statens Invandrarverk redogjorde för situationen i Sverige med stöd av Rikskriminalpolisens lägesrapport 1999:16 Handel med kvinnor.

I Norge rapporterade man om problem med ryska kvinnor som prostituerar sig i Nordnorge, men även med prostitution i övriga delar av landet. Särskilt svåra är förhållandena på små orter i Nordnorge där de ryska kvinnornas närvaro lett till många familjesplittringar. Frågorna om prostitution och handel med kvinnor i Norge hade lett till att vid president Clintons besök där i november 1999, hade Clinton och statsminister Bondevik kommit överens om att hålla en konferens om dessa frågor kommande vår.

Från Island angavs det att Reykjavik hade öppnat sju värdshus med ”importerade” nakendansöser som man ansåg även prostituerade sig. Lagstiftningen där medger att man som artist arbetar utan arbetstillstånd en kort tid.

Mötet kom fram till att se sig som en arbetsgrupp och varje deltagare fick i uppdrag att förankra den fortsatta planeringen i respektive hemland.

Från svensk sida redogjordes för några av de förslag som har framkommit i utredningen om uppehållstillstånd på grund av anknytning (SOU 1997:152), om hur informationen kan förbättras till de som söker uppehållstillstånd på grund av anknytning, såväl på ambassaderna som efter ankomsten till Sverige. Deltagarna skulle ta med sig förslaget hem för eventuella framtida projekt.

Man ansåg det vara viktigt att frågorna om prostitution och handel med kvinnor inte ska handläggas i för många fora. Det som framkommit på mötet skulle rapporteras vidare till berörda nationella myndigheter.

Danmark åtog sig att arrangera ännu ett möte på samma tema, i februari 2000. Innan mötet skulle respektive lands representanter ta kontakt med sina ambassader i de baltiska staterna, för att undersöka om man där känner till om det förekommer rekrytering av kvinnor till de nordiska länderna via annonser i media eller på annat sätt. Man beslutade också att bjuda in representanter för de baltiska staterna till nästa möte.

5 Sverige

5.1 Socialstyrelsens seminarium

I november 1999 anordnade Socialstyrelsen ett seminarium i Stockholm angående prostitution. Seminariet hölls i samband med att de nordiska prostitutionsgrupperna träffades och berörde den nya sexköpslagen, handel med kvinnor, kartläggning av prostitutionen i Sverige samt homosexuell prostitution. Representanter från Riksåklagaren, Brottsförebyggande rådet, Rikskriminalpolisen och Kriminologiska institutionen var inbjudna att tala om det arbete som bedrivs vid respektive myndighet gällande dessa frågor.

Representanten från Riksåklagaren inledde med att tala om bevisvärigheterna då det gäller den nya sexköpslagen som lyder:

”Den som mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse, döms - om inte gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken - för köp av sexuella tjänster till böter eller fängelse i högst 6 månader.

För försök döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.”

Ungefär 60-70 män har hittills idag rapporterats för att ha köpt tillfälliga sexuella tjänster. Endast 3 av dess anmälningar har lett till rättslig prövning; 2 fällande domar, efter egna erkännanden, och 1 friande dom, vilken är överklagad. De 2 fällande domarna ledde till 80 dagsböter vardera. Straffsатserna kan jämföras med dem för innehav av kniv på allmän plats. Många utredningar har fått läggas ner p g a att brott inte har kunnat styrkas. Nedan följer en del av svårigheterna:

1. Lagtexten: Vad betyder tillfällig sexuell förbindelse? Gäller lagen inte stadiga kunder? Ska lagen också gälla den som åt någon annan, och inte åt ”sig”, arrangerar en sexuell kontakt med en prostituerad och betalar för det?
2. Försök och fullbordat brott: Var går gränsen mellan försök och fullbordat brott? Problemet är att definiera och avgränsa den brottsliga gärningen i den nya lagen. Det är t ex inte förbjudet att betala en kvinna för att hon ska strippa och posera. Det är först när man kommer till det könsliga umgänget som det är förbjudet. Detta innebär att man kan betala en prostituerad för att denna ska strippa och posera medan kunden tillfredsställer sig själv.
3. Är det rättvist att den som provocerar fram och anstiftar brottet sedan ska gå fri och vara vittne i ärendet?
4. Vittne - Rättegångsbalken 36:6: Man kan tänka sig att den prostituerade inte direkt vill samarbeta och avslöja sin inkomstkälla, d v s sexköparen. Den prostituerade kan då hänvisa till Rättegångsbalken 36:6 där det står följande: ”Vittne må vägra att yttra sig angående omständighet, vars yppande skulle röja, att vittnet eller någon honom närstående, som avses i 3 §, förövat brottslig eller vanärande handling. Vittne må även vägra att avgiva utsaga, varigenom yrkeshemlighet skulle uppenbaras, om ej synnerlig anledning förekommer, att vittnet höres därom.” Detta innebär i praktiken att den prostituerade kan vägra att vittna p g a att det då röjes en vanärande handling för denna/ denne.
5. Skede för ingripande: Polisen måste både tänka på att skaffa sig tillräckliga bevis samtidigt som man ska avvärja brottslig handling.

Efter föredraget delade representanten från Riksåklagaren ut en skrivelse från RÅ till Justitiedepartementet daterad 990331 där man bland annat ber om en översyn av lagen som förbjuder köpa av sexuella tjänster.

Representanten från Brottsförebyggande Rådet informerade om hur man går till väga för att utvärdera den nya sexköpslagen. Bland annat ställer man ett visst antal frågor till åklagare och poliser som utrett dessa ärenden och så följer man upp resultaten från förundersökningar och domar. Ungefär 25 % av alla anmälningar rörande brott mot sexköpslagen skrivs av ganska omgående.

Rikskriminalpolisen informerade om avslutade förundersökningar och domar rörande koppleri som kan härledas till handel med kvinnor. Vi berättade även om utbildningen vid Europol som ägde rum i september 1999 och som handlade om människohandel. Se särskild rubrik rörande utbildningen vid Europol.

Från kriminologiska institutionen vid Stockholms Universitet informerade man om det uppdrag man fått från Socialstyrelsen att kartlägga prostitutionen i Sverige och hur man går till väga i detta arbete. De berättade om hur man formulerar frågor vid enkätundersökningar, fallgropar, bortfall samt hur man i övrigt gör statistiska undersökningar.

Från universitetet berörde man även den homosexuella prostitutionen där man får ytterligare en dimension till sexköpslagen. När man utformade lagen valde man att bara kriminalisera köparen eftersom kvinnan ansågs vara den svaga parten och man ville inte ytterligare försvåra hennes ställning. I den homosexuella prostitutionen löper köparen en större risk att utsättas för våld och här är särskilt äldre män som köper sexuella tjänster i farozonen. Vem är egentligen offret i den nya lagen?

5.2 Rikskriminalpolisens seminarium

I november 1999 anordnade Rikskriminalpolisen ett seminarium i Malmö som riktade sig till myndighetspersoner som har att bekämpa illegal invandring och handel med kvinnor.

Rikskriminalpolisen informerade om sitt uppdrag att kartlägga handel med kvinnor i Sverige samt en del om aktuella förundersökningar och domar.

Annika Eriksson från Socialstyrelsen beskrev arbetet inom det STOP-projekt som de och Rikskriminalpolisen deltog i under 1998-1999. Se sidan 16 Rikskriminalpolisens lägesrapport 1999:16 Handel med kvinnor.

Statsåklagare Nils-Erik Schultz, åklagarmyndigheten i Stockholm, berättade om en pågående förundersökning där ett tjugotal tjeckiska kvinnor misstänks ha utsatts för handel med kvinnor i Sverige. Han redogjorde också för metoder och anvisningar till polisen när det gäller att utreda och bevisa koppleri. Det är viktigt att få så detaljerade förhör med kvinnorna som möjligt och helst ska man göra en bevisupptagning i domstol innan kvinnorna skickas hem. Vid en eventuell husrannsakan ska man leta efter dokument och föremål som tyder på att någon främjat eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjat att annan haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Det är också av största vikt att göra en ekonomisk undersökning av den misstänkte samt att ta eventuella pengar i beslag.

Jan-Erik Boo från länskriminalen i Skåne redogjorde för den förundersökning angående koppleri på Internat som nämns i denna rapport.

5.3 Polismyndigheten i Skåne

Vid underrättelseenheten vid Polismyndigheten i Skåne har man det senaste året gjort en omfattande kartläggning av problemet handel med kvinnor i distriktet. En hel del information berör främst prostituerade från Ungern och Slovakien som förts till Malmö och Helsingborg för prostitution. Uppgifter

finns också i viss utsträckning om flickor från Polen och Ryssland. En sammanställning tyder på att ett tiotal personer synes vara huvudorganisatörer inom denna införsel av prostituerade till Skåne. Av tillgänglig information ser det ut som att handel med kvinnor bedrivs i en inte ringa omfattning av bland annat zigenargrupper. Då socialförvaltningens prostitutionsgrupp inte har någon kännedom om gatu-prostitution i Malmö bland dessa nationaliteter rör detta sig med all sannolikhet om lägenhets/klubb och/eller restaurang/hotell prostitution.

Vid Polismyndigheten i Skåne anser man att det är av vikt att verksamheten störs och att den inte tillåts växa sig stark. Den kunskap som finns om denna verksamhet i övriga Europa visar på att grova kriminella organisationer ofta ligger bakom verksamheten med inslag av annan grov kriminalitet såsom narkotikahandling mm. Vid Polismyndigheten i Skåne har man därför upprättat en områdesövergripande kommission för operativa åtgärder mot organiserad kvinnohandel i områdena Malmö och Helsingborg. Åklagarmyndigheten har avdelat en särskild åklagare till projektet och start planeras till den 1 december 1999. Inriktningen kommer troligtvis att vara korta spaningsinsatser och tillslag. Beviskrävsfrågan ska åklagaren särskilt granska. Till kommissionen har knutits personal från berörda områdens spanings- och narkotikarotlar samt utlänningsenheter. Projektet leds av chefen för Länskriminalen.

5.4 Förundersökningar och domar

5.4.1 Dom i Svea hovrätt mot bulgarisk man

I Rikskriminalpolisens rapport om handel med kvinnor från 1999-06-30, berättas om en bulgarisk man som dömdes till 1,5 års fängelse i Stockholms tingsrätt 1999-03-24 för koppleri och olaga hot mot en kvinna från Estland.

I Svea hovrätt ändrades domslutet 1999-10-22 till 1 års fängelse samt 10 års utvisning. I beslutet har man vägt in att den bulgariske mannen dömts för brott vid tre tidigare tillfällen under 1990-talet samt att det förelåg risk för fortsatt brottslighet. Man har också vägt in hans anknytning till riket och kommit fram till att han varit bosatt i Sverige nästan 10 år samt har en före detta fru och två minderåriga barn här. Han har umgåtts med barnen under skolloven men blivit dömd för våldsbrott mot sin före detta fru. Han har även haft förbud att besöka sin före detta fru under åren 1996-1997.

I övrigt hade mannen haft tillfälliga anställningar eller levt på socialbidrag. Den allvarliga karaktären av den brottslighet som mannen dömts för samt att han under en stor del av sin vistelse i riket ägnat sig åt brott gjorde att det förelåg synnerliga skäl att utvisa honom enligt hovrätten.

5.4.2 Dom i Svea hovrätt mot estnisk man

I Rikskriminalpolisens rapport som nämnts ovan berättas även om en estnisk man som dömdes 1999-04-22 i Stockholms tingsrätt till två års fängelse samt livstids utvisning för grovt koppleri mot 7 kvinnor från Estland.

I Svea hovrätt ändrades domen 1999-07-13 från 2 till 3 års fängelse och livstidsutvisningen kvarstod. Man konstaterade att den brottslighet som mannen gjort sig skyldig till är en ny typ av brottslighet som samhället ser allvarligt på. Den är planerad och organiserad och man gör sig vinning genom att hänsynslöst utnyttja andra personer. Den hade även pågått under en lång tid och det kunde antas att mannen skulle komma att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet av allvarligt slag om han inte utvisades. Hovrätten konstaterade också att brottet inneburit en allvarlig kränkning av såväl allmänna som enskilda intressen och att straffvärdet var så högt att påföljden borde skärpas även med beaktande att mannen utvisades ur riket.

I januari 2000 häktades mannen ånyo av Stockholms tingsrätt på sannolika skäl misstänkt för grovt koppleri och olaga tvång i den pågående koppleriutredning som nämns i denna rapport under 5.4.8 Koppleriärende Tjeckien-Slovakien.

5.4.3 Nedlagd förundersökning i Skåne angående koppleri på Internet

Se Rikskriminalpolisens lägesrapport 1999:16 Handel med kvinnor.

I februari 1999 häktades en man i Skåne på sannolika skäl misstänkt för koppleri i samband med sexhandel på Internet. Mannen misstänktes stå bakom en webbsida där män erbjöds sexuella tjänster utförda av polska kvinnor. Utredningen lades ner under hösten 1999 då brott inte kunde styrkas och någon fara för brottets fullbordan inte hade förelegat. Det var svårt att bevisa att gärningen/ brott ägt rum och inga av de inblandade var villiga att tala med polisen.

Den misstänkte uppgav att det hela var ett skämt och det gick inte att få hjälp av polska myndigheter att få bekräftat att kvinnorna verkligen var prostituerade. Från polskt håll ansåg man att prostitution tillhörde privatlivet och var inte någon polisiär sak. Det gick således inte att styrka prostitution eller att gärningsmannen fått någon ersättning för att ha främjat att annan haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning.

De personer som varit i kontakt med webbsidan, presumtiva sexköpare, var inte villiga att berätta något för polisen. Man hänvisade till rättegångsbalken där det framgår att ett vittne kan vägra yttra sig angående omständighet vars yppande skulle röja att han förövat vanärande eller brottslig handling.

I ärendet fanns konkreta uppgifter som tydde på att en grupp män skulle ha köpt gruppsex av en polsk prostituerad i Sverige samt att detta köp skulle ha förmedlats av den misstänkte kopplaren. Männerna kunde identifieras, men uppgifterna var för vaga för att delge männen misstanke om brott mot lagen om förbud mot sexuella tjänster. Att höra männen under ed som vittnen till ett misstänkt grovt koppleri gick inte heller med hänvisning till de ovan nämnda reglerna i rättegångsbalken.

5.4.4 Nedlagd förundersökning i Skåne med en misstänkt organisatör från Slovakien

Se Rikskriminalens lägesrapport 1999:16 Handel med kvinnor

En förundersökning rörande koppleri mot en slovakisk kvinna inleddes i december 1998. Brottet uppdagades då en polispatrull följde efter organisatören och kvinnan ut till ett industriområde. På platsen framkom att kvinnan sålt sexuella tjänster till en kund som parkerat i området.

Vid förhör med kunden berättade denne att han köpt sexuella tjänster av kvinnan och betalat 500 kronor. Denna sedel återfanns hos organisatören.

Under samma tidsperiod som förundersökningen inleddes pågick ett mål i hovrätten mot organisatören. Åklagaren valde att avvakta förhandlingarna i hovrätten innan han åtalade för koppleri. Det visade sig sedan att hovrättens dom inte skulle ha gett ett högre straff om åtalet om koppleri inkluderats. Domen ”konsumerade” således koppleriet och förundersökningen i den delen lades ner.

I september 1999 utsattes organisatören för ett mordförsök genom att han sköts i magen. Två uppgiftslämnare har, oberoende av varandra, uppgivit att motivet till skottlossningen var en oreglerad skuld som härrörde till import av kvinnor från Slovakien.

5.4.5 Nedlagd förundersökning i Göteborg med en misstänkt organisatör från Polen

Se Rikskriminalpolisens lägesrapport 1999:16 Handel med kvinnor

Förundersökningen lades ner sommaren 1999 då brott inte kunde styrkas. Utlänningsroteln i Göteborg spanade ett halvår på en polsk hallick och dokumenterade dennes verksamhet. Man hade även ett intensivt samarbete med prostitutionsgruppen i Göteborg. Mannen var inte folkbokförd i Sverige men hade tillgång till en lägenhet i Göteborg och hade en hel del kontakter. Han talade även bra svenska. Man uppskattade att mannen totalt utnyttjade ett tiotal polska kvinnor i prostitution och de knöt sina kundkontakter främst i området mellan Rosenlundsplatsen och hörnet Sahlgrensngatan/ Magasinsgatan. Kontakter knöts även på Victoriabron och runt Sociala huset. Kvinnorna var mycket skygga och det var svårt för prostitutionsgruppen att få kontakt med dem.

Vid ett avvisningsförhör uppgav en polsk kvinna att hon sålt sig på gatan på uppdrag av en polsk hallick. Hon fick 500 kronor för varje kund men hallickens behöll alla pengar. Han tog även hand om hennes pass och hon fick inte tillbaka det förrän hon gav honom pengar. Hon hade prostituerat sig i Sverige under en period av ca två månader och uppskattade att hon tagit emot ca 500 kunder. Dessa 500 kunder multiplicerat med 500 kronor skulle således bli 250 000 kronor som gått direkt till hallickens förutom en mindre summa som hon fått behålla själv. Vid ett tillfälle slog han henne i ansiktet när hon protesterade och hon kände att hon var i hans våld. Han hotade med att leta upp henne om hon försvann eller anmälde honom för polisen. Kvinnan var beredd att vittna om polisen grep honom och ifall det skulle bli en rättslig process. Hon hade känt sig mycket rädd under tiden i Sverige och började få psykiska besvär. Hon hade även fått uppsöka sjukhus för underlivsbesvär.

Intensiv spaning företogs men gav inget resultat. Då man försökte ringa på hans mobiltelefon visade det sig att han befann sig i Polen. Han hade troligtvis rest dit samma kväll som kvinnan omhändertogs för avvisning.

Ett halvår efter denna händelse figurerade mannen åter i Göteborg med nya polska kvinnor som utnyttjades i prostitution. Ytterligare spaning och kartläggning påbörjades men då man slog till fick man bara tag i kvinnorna och mannen flydde åter till Polen.

Vid förhör med kvinnorna fick man dem inte att berätta om sin verksamhet. De föreföll vara mycket rädda. Åklagaren i ärendet var inte beredd att driva saken vidare eftersom kvinnorna inte ville tala med polisen och man hade inte heller sett dem ta emot någon ersättning för sina sexuella tjänster. Det fanns inte heller bevis för att organisatören ekonomiskt utnyttjat att kvinnorna haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Således kunde inte åklagaren varken styrka prostitution eller koppleri.

I efterhand har personal från utlänningsroteln i Göteborg talat med polsk polis om fallet. Den polska polisen har då berättat att om kvinnorna skulle vittna mot den här mannen så skulle de kunna råka mycket illa ut. Det är personer som tillhör maffian som ligger bakom denna typ av verksamhet. Ofta går pengar från prostitution till att framställa amfetamin i Polen. En av den aktuella organisatörens närmaste vänner är misstänkt för att ha skjutit mot en polis i Holland.

5.4.6 Nedlagd förundersökning i Stockholm med en misstänkt organisatör från Litauen

Se Rikskriminalpolisens lägesrapport 1999:16 Handel med kvinnor

Förundersökningen mot den litauiske organisatören lades ner under sommaren 1999 då brott inte kunde styrkas. Då han greps kunde man inte hitta kvinnorna samtidigt vilket försvårade utredningen avsevärt. Mannen satt häktad ca en månad under hösten 1998 och förnekade hela tiden brott. I februari

ri 1999 reste två kriminalinspektörer från Stockholm till Litauen för att förhöra tre kvinnor som man misstänkte att mannen utnyttjat i prostitution. Två av kvinnorna förnekade att de arbetat som prostituerade i Stockholm. En kvinna berättade att mannen hade försökt värva henne till prostitution i Stockholm men hon hade avböjt.

5.4.7 Nedlagd förundersökning i Stockholm, Norrort, "Lägenhetsbordelen i Järfälla"

Se Rikskriminalpolisens lägesrapport 1999:16 Handel med kvinnor

I förhör med polisen har de tre kvinnorna inte hörts om huruvida någon främjat deras tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. De bodde i lägenheten och två av kvinnorna berättade att de betalade en viss del i hyra och var här i syfte att hälsa på bekanta. Kvinnorna tillfrågades inte om de försörjt sig genom prostitution. Samtidigt som en anmälan om koppleri upprättades så anmäldes en man för brott mot lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster. Mannen var på plats vid tillslaget och uppgav att han var där i syfte att köpa sexuella tjänster.

Åklagaren skrev av ärendet 991013 eftersom brott inte kunde styrkas i något av fallen. Det ansågs inte i något fall vara styrkt att kvinnorna hade för avsikt att sälja sexuella tjänster. Någon fara för brottets fullbordande förelåg således inte enligt åklagaren.

5.4.8 Pågående förundersökning i Stockholm "Tjeckien - Slovakien"

Se Rikskriminalpolisens lägesrapport 1999:16 Handel med kvinnor

I oktober 1999 grep polisen, efter en längre tids spaning, tre personer misstänkta för grovt koppleri mot ett antal tjeckiska och slovakiska kvinnor. Ytterligare en man greps för medhjälp till brottet. De huvudmisstänkta var två män och en kvinna med jugoslaviskt ursprung bosatta i Sverige. En fjärde man med bosniskt ursprung var också misstänkt för grovt koppleri men lyckades undkomma.

Verksamheten uppmärksammades i september 1998 då en tjeckisk kvinna ringde till sin mor i Tjeckien. Kvinnan berättade för sin mor att hon var rädd och att hon hölls kvar i en röd, enplans tegelbyggnad i Fruängen tillsammans med två andra tjeckiska kvinnor. Av samtalet framskyntade att kvinnorna tvingades till prostitution och att gärningsmännen kunde vara jugoslaver.

Modern kontaktade tjeckiska konsulatet i Stockholm som i sin tur kontaktade polisen. Strax efteråt slog polisen till mot den byggnad som kvinnan beskrivit för sin mor och de tre kvinnorna omhändertogs. Förhör hölls med kvinnorna och anmälan om koppleri upprättades. I förhören uppgav kvinnorna att de tjänat ca 20 000 kronor var på två veckor men att de bara fick behålla 100-200 kronor per dag som fickpengar. Resten tog organisatörerna. Kvinnorna avvisades till hemlandet dagen efter tillslaget.

Genom utredning och spaning kunde gärningsmännen identifieras. Något gripande blev inte aktuellt förrän kvinnorna hade förhörts ytterligare av svensk polis och åklagare i sitt hemland. I utredningen figurerar ett tjugotal kvinnor mellan 17-30 år från Tjeckien och Slovakien där alla ännu inte är hörda. Verksamheten har även bedrivits i andra länder såsom Danmark och Norge och detta bedöms vara den största koppleriutredning som utretts i Sverige. De tre förstnämnda gärningsmännen är för närvarande häktade av Stockholms tingsrätt.

I januari 2000 häktades ytterligare en person i ärendet för grovt koppleri och olaga tvång. Denna person är identisk med den estnische man som dömdes till 3 års fängelse och livstids utvisning för grovt koppleri av i juli 1999 och som nämns i denna rapport under punkten 5.4.2 Dom i Svea hovrätt mot estnisk man.

I utredningen har Europol's analysavdelning biträtt med att analysera och bearbeta aktuella telefonnummer och samtal som varit av intresse för utredningen. Även personal från Rikskriminalpolisen har i viss utsträckning deltagit i arbetet.

5.4.9 Pågående förundersökning i Göteborg "Lägenhetsbordellen vid polishuset"

I december 1999 slog Göteborgspolisen till mot en lägenhetsbordell som låg i närheten av polishuset i Göteborg. Man hade bedrivit spaning mot lägenheten ett par månader och vid tillslaget befann sig fyra kvinnor och tre män i lägenheten. Två av kvinnorna kom från Estland och två från Brasilien. De tre männen kom ursprungligen från Libanon men var svenska medborgare. Verksamheten hade troligtvis pågått ett halvår och flertalet dokument och kondomer togs i beslag.

Två av männen häktades på sannolika skäl misstänkta för koppleri men förnekade brott.

Den tredje mannen häktades för medhjälp till koppleri och berättade om sin delaktighet i verksamheten. Han berättade för polisen att han gjort 7-8 resor till Stockholm för att hämta kvinnor som kom med båten från Estland. Kvinnorna byttes ut kontinuerligt och totalt kan det ha rört sig om tio stycken kvinnor som han transporterat till Göteborg.

Kvinnorna från Brasilien som var 20 respektive 21 år berättade att de värvats av en brasiliansk kvinna i hemlandet i syfte att resa till Sverige och arbeta som barnflickor. Kvinnan var gift med en av huvudmännen och levde mycket flott i Brasilien. Hon bekostade även kvinnornas flygresor till Sverige.

Kvinnorna sa sig vara ovetande om att de skulle arbeta som prostituerade men bland deras tillhörigheter fann polisen utmanande underkläder som kunde tyda på att de trots allt hade en viss kännedom om vad de skulle göra här. De anlände dagen innan polisen gjorde tillslag i lägenheten och hade således inte hunnit börja arbeta. En av de estniska kvinnorna hade förvarnat dem om att de skulle sälja sexuella tjänster i lägenheten och de sa sig vara tacksamma för att polisen tog dem därifrån. Enligt deras egna uppgifter hade de inte arbetat som prostituerade i hemlandet.

De estniska kvinnorna hade arbetat i lägenhetsbordellen sedan oktober/november 1999. En hade värvats av en bordellmamma i Estland och den andra hade värvats utav en av huvudmännen då denne var på besök i Estland. En av kvinnorna hade uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige på grund av anknytning till en svensk man. Hon försvann snabbt tillbaka till Estland.

I förhör med polisen berättade de estniska kvinnorna att de hade fått arbeta nästan varje kväll och natt sedan de kom till Sverige. De hade fått ställa upp på nästan alla former av sexuella tjänster förutom analsex och kondom användes alltid. Kunderna plockades upp på hotell eller kom till lägenheten i svart-taxi och fick själva välja vilken kvinna de ville ha sex med. Kunderna fick betala 300 kronor för en timme och 200 kronor för en halvtimme. En av kvinnorna hade tjänat ihop till 20 000 kronor. De kände sig kränkta och utnyttjade för de hade inte fått behålla så mycket pengar som de blivit lovade. Vid några tillfällen blev en av kvinnorna slagen i ansiktet då hon vägrade ta emot aggressiva kunder. En av kvinnorna nekades att resa hem då hon ville dra sig ur.

Innan kvinnorna avvisades gjordes en bevisupptagning i domstol. Detta förfarande innebär att kvinnorna hörs som vittnen, under ed, men innan den egentliga huvudförhandlingen. På detta sätt kan deras vittnesmål inhämtas i ett tidigt skede och behovet av att kalla dem till rättegången i Sverige minskar.

5.5 Framtida utbildningsprojekt

Som en uppföljning av den utbildning som bedrivits vid Europol, och som nästa steg i Rikskriminalpolisens handlingsplan mot handel med kvinnor planeras en utbildning i Sverige. Tanken är att samla poliser och åklagare i en gemensam utbildning med operativ inriktning. Utbildningen bör kunna genomföras under slutet av år 2000, men frågan om finansiering är ännu inte löst.

6 Analys

6.1 Metod och inrapportering

Att hitta en tillförlitlig metod för mätning av brottslighet är svårt. I fallet med handel med kvinnor blir det extra svårt då begreppet omfattar flera brottsrubriceringar. Vanligast är koppleribrotten, men även inom ramen för annan brottslighet, t.ex. olaga tvång, olaga frihetsberövande samt försättande i nödläge, kan det finnas fall som har anknytning till handel med kvinnor.

I nuläget har Rikskriminalpolisen kontaktmän i samtliga polisdistrikt. Dessa kontaktmän anmäler till Rikskriminalpolisen då ett ärende som kan beröra handel med kvinnor uppdagas. Även inom polisens utlännings- och gränskontrollerande verksamhet uppdagas fall av handel med kvinnor.

Denna spridning i kombination med större polisdistrikt leder till att kontaktmännens arbetsområde blivit större. I takt med att fler ärenden uppdagas kan det komma att bli aktuellt med en annan typ av inrapporteringssystem. Rikskriminalpolisen anser att det bör övervägas om Rikspolisstyrelsen skall utfärda en föreskrift med krav på polismyndigheterna att till Rikskriminalpolisen anmäla misstänkta fall av handel med kvinnor.

6.2 Utbredning och omfattning

Det är svårt att bedöma utbredningen och omfattningen av problematiken med handel med kvinnor. Detta beror till stor del på de metodproblem som redovisats ovan.

Rikskriminalpolisen kan dock konstatera att problemet handel med kvinnor, sedan regeringen lämnade uppdraget, har blivit synligare. Generellt kan man också säga att de förundersökningar som inletts under året har haft större omfattning, berört fler kvinnor och en högre grad av organisation än tidigare. Det går dock inte att uttala sig om detta beror på att brottsligheten har ändrat utseende eller om polisen, bl.a. genom ökad erfarenhet, blivit bättre på att upptäcka denna typ av brottslighet.

6.3 Rekrytering och resväg

De slutsatser som dragits i tidigare rapporter om hur kvinnor rekryteras, från vilka länder de kommer och vilka vägar de reser till Sverige stämmer i allt väsentligt. I några av de nu pågående förundersökningarna finns dock uppgifter om ett betydligt hårdare och mer våldsamt tvång än vad som förekommit i tidigare ärenden.

6.4 Annan brottslighet

I Rikskriminalpolisens tidigare rapport om handel med kvinnor nämndes att det internationellt har hittats länkar mellan den organiserad handeln med kvinnor och narkotikahandel. Motsvarande länkar har nu uppdagats i Sverige och ett arbete med att undersöka dessa kopplingar pågår för närvarande.

6.5 Utredningsmetodik och problem

Som tidigare nämnts hamnar ärenden om handel med kvinnor i kläm mellan två lagstiftningar. Dels är det straffrättens strävan att lagföra gärningsmännen bakom handeln och del utlänningslagstiftningens strävan att, med så kort dröjsmål som möjligt, avvisa eller utvisa de prostituerade. Denna kollision innebär att utredarna av koppleribrott med anknytning till handel med kvinnor hamnar i en svår tidspress.

Ett sätt att lösa detta problem kan vara att hålla bevisupptagningsförhandling med kvinnorna innan de avvisas eller lämnar landet. På detta sätt kan man också vara säker på att ha en vittnesuppgift till huvudförhandlingen. Nackdelen är det inte går att få svar på frågor som uppstår ett senare skede under förundersökningen.

Ett annat sätt att lösa problemet är genom förhör med kvinnorna i deras hemländer. Detta förutsätter en framställan om internationell rättshjälp till det land där kvinnan vistas. Sådana ärenden har en tendens att dra ut på tiden, fördelen är dock att förhöret kan hållas sent under förundersökningen.

För närvarande bedrivs två förundersökningar i Sverige där man i den ena valt att genomföra bevisupptagningsförhandling och i den andra valt att begagna sig av rättshjälpsbegäran. När förundersökningarna är avslutade finns möjlighet att jämföra och utvärdera dessa olika arbetsmetoder för att på så sätt ytterligare förbättra utredningsmetodiken.

6.6 Trend och prognos

Med hänsyn till den korta tid som förflutit sedan Rikskriminalpolisen gav ut sin senaste lägesrapport om handel med kvinnor i juni 1999, så hänvisas till den rapporten under rubriken 6.7.